

Zamordowani za to, że byli Polakami

11.8.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

11 sierpnia 2026 r. w Warszawie złożyliśmy hołd ofiarom „operacji polskiej” NKWD, zamordowanym w Związku Sowieckim w latach 1937-1938. W uroczystościach wziął udział zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

89 lat temu Sowieci rozpoczęli zbrodniczą akcję wobec Polaków. Stalinowski terror objął osoby, które znalazły się na sowieckim terytorium po wojnie polsko-bolszewickiej, gdy najbardziej na wschód wysunięte ziemie I RP pozostały poza granicami odrodzonej Polski. Pod pretekstem działalności szpiegowskiej i kontrrewolucyjnej aresztowano ponad 140 tys. osób. W latach 1937-1938 Sowieci wymordowali ponad 100 tys. Polaków.

List do uczestników uroczystości, które odbyły się przed Pomnikiem Poległym i Pomordowanym na Wschodzie, skierował Prezydent RP Karol Nawrocki.

- Spośród skazanych przez tzw. trójki NKWD blisko 140 tysięcy Polaków wyrok śmierci otrzymało ponad 111 tysięcy, czyli aż cztery piąte! Reszta w ogromnej większości trafiła do łagrów, co również często równało się pozbawieniu życia. Żony skazanych także osadzano w łagrach, a odebrane im dzieci umieszczano w sierocińcach. Nielicznym naszym rodakom, których nie aresztowano, odbierano pamięć

- zaznaczył.

List odczytał doradca Prezydenta RP Jan Józef Kasprzyk.

Zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski w swoim przemówieniu podkreślił, że naszym obowiązkiem jest pamiętać i czcić tych, którzy oddali swoje życie tylko dlatego, że byli Polakami, nie dali sobie wyrwać języka, tradycji i wiary. Mowa nie tylko o katolikach, również o prawosławnych, o grekokatolikach, o wszystkich tych, którzy zapłacili za to, że trwali przy wierze i tradycji swoich przodków.

- Dzisiaj spotykamy się, aby oddać hołd naszym rodakom, którzy byli prześladowani, stracili życie, wolność, zdrowie, imiona i nazwiska w ramach tzw. operacji antypolskiej. Polaków, podobnie zresztą jak inne narodowości mieszkające na terenie Związku Sowieckiego - Niemców, Żydów, Ukraińców, Białorusinów - Stalin i jego biuro traktowali jak wrogów. Ale największa skala represji dotknęła Polaków. Byli mordowani tylko dlatego, że właśnie byli Polakami

- powiedział dr hab. Karol Polejowski.

W uroczystości uczestniczyli m.in. doradca Prezydenta RP Adrianna Garnik, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Adam Siwek, a także przedstawiciele władz państwowych, samorządowych i żołnierze.

Na zakończenie zorganizowanych przez BUWiM IPN obchodów wspólnie odmówiono modlitwę oraz złożono wieńce pod pomnikiem.

* * *

„Operacja polska” NKWD przeprowadzona w okresie Wielkiego Terroru w Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich jest bez wątpienia jedną z największych zbrodni o znamionach ludobójstwa w historii Europy XX w.

Na mocy rozkazu nr 00485 z 11 sierpnia 1937 r., wydanego przez ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRS Nikołaja Jeżowa, pod rzekomym zarzutem przynależności do Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) prowadzącej rzekomo działalność szpiegowsko-wywrotową na rzecz Polski represjonowano nie mniej niż 139 835 osób, z czego zamordowano – najczęściej strzałem w tył głowy – nie mniej niż 111 091. Zdecydowaną większość ofiar „operacji polskiej” NKWD stanowili Polacy, ale wśród represjonowanych znaleźli się też Rosjanie, Ukraińcy, Białorusini, Żydzi i przedstawiciele innych grup narodowych i etnicznych zamieszkujących ZSRS. Dodatkowo, na podstawie rozkazu nr 00486 z 15 sierpnia 1937 r., wydanego również przez Nikołaja Jeżowa, represjom poddano żony i dzieci skazanych „zdrajców Ojczyzny”.

W okresie Wielkiego Terroru Polacy mieszkający w ZSRS stali się także ofiarami krwawej czystki przeprowadzonej przez Stalina w Armii Czerwonej, służbie bezpieczeństwa i aparacie partyjnym. Jednak to wielkie masowe operacje wymierzone m.in. w „niechciane narody” sprawiły, że bolszewicki terror zapisał się w historii jako „wielki”. „Operacje narodowościowe” dosięgły m.in. żyjących w ZSRS Niemców, Polaków, Łotyszów, Estończyków, Greków, Koreańczyków, Finów i Chińczyków.

Antypolska operacja przeprowadzona przez NKWD wyróżniała się skalą zbrodni i okrucieństwem. Polacy ginęli prawie czterdziestokrotnie częściej niż inni obywatele ZSRS. Szacuje się, że w okresie Wielkiego Terroru życie straciło co najmniej 200 tys. naszych rodaków.

Przeczytaj więcej:

- Marcin Majewski: „Operacja polska” 1937-1938 w Ukraińskiej SRS. Antypolski wymiar rozkazu NKWD nr 00485
- Marek Klecel: Ludobójstwo przed wojenną zagładą. „Operacja polska” NKWD
- Anna Zechenter, Jerzy Wójcicki: Szukam prawdy o „podolskim Katyniu”
- Teresa Zawadzka: Postawiłam krzyż na grobie dziadka
- Henryk Głębocki, Nikita Pietrow: „Operacja polska” 1937-1938 na tle mechanizmów Wielkiego Terroru
- Anna Zechenter: Czym była „Operacja Polska”?
- operacja-polska.pl

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/246037,Zamordowani-za-to-ze-byli-Polakami.html>